

A VÖRÖS EMIGRÁCIÓ.

III. A kisentente-orientáció.

AZ OROSZ vörös csapatok 1920 aug. 16-án Varsó falai alatt vereséget szenvedtek. A vereség megsemmisítő volt. Már az első híradásokból azonnal észrevehette minden értelmes ember, hogy ezek után Oroszországnak jó időre le kell mondania arról a reményről, hogy szuronyainak hegyén vigye a forradalmi «felszabadulást» az európai proletáriátusnak. A harctéren alul maradva, Moszkvának revideálnia kellett külpolitikáját és kénytelen-kelletlen fel kellett hagynia egyelőre a fegyveres hódítás gondolatával.

Ez a sorsdöntő fordulat, az orosz hadsereg veresége Európaszerte érezteti hatását. Csehország pl. megértvén az idő kerekének jobbrafordulását, szept. 15-én, eddigi szocialista túlsúlyú kormányából kilépteti a szocialistákat és egyelőre hivatalnokkormányt alakít. De nem kisebb az a hatás sem, amelyet a magyar emigrációra gyakorol. Ez a vörös fegyverek győzelméhez fűzte reményeit, attól várta Magyarországon a társadalmi és állami rend felborulását, valamint a visszatérésnek, a hatalom visszanyerésének pillanatát is. Mint az egyik emigráns-poéta költői képbe öltöztetve vágyait, jósolta: Keletről jön, nyugatra tart a vörös lovas... Végesvégig a hosszú úton hullik a vére lónak és lovasnak. S merészen, egetvívón a lovas a légből rúgta... S fent a magasban is a vörös lovas nyugatra tart... Keletről jött, nyugatra tart... S nyugatról ügetve jó a vörös lovas... (Szabadság 1920.)

Ezek a remények nem teljesültek, a keleti vér- és tűztenger erős gátakon megtörött, mielőtt Nyugatra elért volna.

Ez a súlyos csapás új orientációra kényszeríti az emigrációt. Törhetetlen szívóssággal azonnal új utat keres, hogy azon jusson el óhajtott céljához, ha már a vörös lovas nem segítheti oda.

1. Szocialista-kommunista marakodás.

A vörös hadsereg harctéri szerepléséhez fűzött reménykedések füstbemenése legelsősorban az emigráció frakcióinak egymásközti helyzetét változtatja meg.

Eddig, az orosz offenzíva kudarcáig, csak két főirány volt az emigrációban, mindkettő Bécs központtal. Az egyiket a kommunista

csoport képviselte, amely Kun Béla környezetének vezetése alatt állott és az orosz pénzre támaszkodva büszkén hirdette meg nem alkuvó forradalmiságát. A másik, a szociáldemokrata csoport, 1920 közepén formálisan is tömörült egy «Világosság» nevű szervezetbe és ez év júniusától kezdve, hasonló című heti folyóiratot adott ki. Az emigrációnak ez a része szintén erősen baloldali volt. Elárulta ezt már vezetőinek politikai multja is. Elnöke ugyanis Garbai Sándor volt, a magyar tanácsköztársaságnak kőműves legényből lett elnöke, hangadói pedig Kunfi, Rónai és Bóhm népbiztosok, akik a kommun után ismét felfedezték régi szociáldemokrata mivoltukat s inkább személyi, mint elvi okokból külön váltak a hétpróbás kommunistáktól.

Egy-két idézet cikkeikből hasonlóképen azt illusztrálja, hogy felfogásuk továbbra is a régi, a diktatúra alatt egyszer már tanúsított felfogás maradt.

Kunfi pl. «az értelmessé vált, a lehetőségekkel számoló, diktatórikus forma alatt szociáldemokrata politikát űző, valamennyi szocialista erővel számotvető Leninizmusról» úgy beszélt, mint amely egyenrangú a «munkásuralom szellemével, a szocializmus értelmes akarásával felszerelt britt munkáspárttal» s azzal együtt fogja a világ sorsát intézni. (Az Ember 1920 febr. 21.) Bóhm az ausztriai munkástanácsokkal kapcsolatban azon felfogása mellett tett hitet, hogy csak ez a munkástanács politikája felel meg a proletariátus érdekeinek, csak ez tudja biztosítani a forradalom fennmaradását és továbbfejlesztését». (Világosság, 1920 jún. 8.)

Érzelmeknek még nyiltabban adott hangot Göndör, ki szintén tagja a Világosság-csoportnak s aki említett hetilapját, «Az Ember»-t 1920 jan. 9-től kezdve Kunfiékkal együtt szerkesztette, míg csak a «Világosság» meg nem indult. «Szent barrikádok Németországban» című cikkében egyebek közt ezeket írta: «Bebizonyosodott, hogy a kommunizmus nem kísértet, a forradalmi Oroszország megérzékeltette, az egész világ harcolt ellene és mégis győzedelmeskedett. A szocializmus feltartóztathatatlanul jön, hogy megváltsa ezt a bűnös, korhadt világot, hogy végleg leszámoljon a népek zsarnokaival és megteremtse az igazság és munka boldog társadalmát». (1920 márc. 20.) A kissé óvatosan összeválogatott szavak leple alól nagyon is szembetűnően lóg ki a lóláb.

A volt vörös népbiztosok érzelmileg annyira a bolsevizmussal rokonszenveznek, hogy egy új diktatúra semmiesetre sem az ellenzéken találná őket.

Kezük Ézsaué, de hangjuk Jákobé. A kommunista csoporttól csak személyi okok és némi taktikai tekintetek választják el őket; ezt bizonyítják viszályaik és surlódásaik is.

Nem ők a viszálykodás kezdői. Kímélettel és megértéssel közelednek a Karlsteinben tartózkodó kommunista népbiztosok felé és az osztrák szocialista pártnál is felhasználják összeköttetéseiket érdekében. A kommunisták azonban elhárítják a feléjük nyújtott kezét és

— hogy Moszkva előtt igazolják magukat — a magyar tanácsköztársaság bukásának okozóul a szociáldemokratákat állítják oda bűnbak gyanánt.

Ez a támadás védekezésre kényszeríti Kunfiékat és most már félbeszakítják «az egyoldalú hallgatást, a féloldalas Burgfriedet, amelyben a bűnösök és tettestársak közvádolt szerepében léptek fel ellenük». Most már nem tartóztatják magukat és kitergetik a forradalom szennyesét a nyilvánosság előtt. Védekezés közben őket is elragadja hevük és szerepük tisztázása érdekében lerántják a leplet a kommunista nagyságokról, a világ elé állítva a «nagy eszmének» néhány gyászos lovagját.

A meginduló polémia során az ámuló nagyvilág így ismeretlen oldalukról láthatja őket. Kun Béláról Kunfi írja meg, hogy röpirata, a «Forradalomról forradalomra», «dögletes hazugság». «Kun Béla — kiált rá — elég volt az arcátlan hazudozásból, elég volt abból a módszerből, hogy a tintahal a saját piszkos levétől zavarossá tett folyadékban menekülni próbál», majd fejére olvassa, hogy ő adott megbízatást az antant-hatalmak bécsi megbízottjaival való tárgyalásra, amikor uralma ingadozni kezdett és hogy az ő gyáva szökése semmisítette meg a munkásság diktatúráját Magyarországon. (Az Ember 1920 márc. 13.)

Pogány József népbiztost, «mindkét forradalomnak legnagyobb szégyenét és legkomikusabb bohócát» ismét Göndör Ferenc veszi boncolókése alá. Leírásaiból kitűnik, hogy a katonatanácsok kormánybiztosa, ez a «közveszedelmes és az önimádás tébolyában fetregő parazitája a munkásmozgalomnak, ez a notórius álforradalmár és konjunktúra-bohóc», a háború alatt a sajtóhadiszálláson pohárköszöntőkkel ünnepelte a katonai cenzorokat, kéretlenül hazafias, háborúra uszító beszédeket tartott s denúciálta a neki nem tetsző újságíróársait. Elfogulatlan emigráns toll állapítja meg, hogy ilyen emberből lett a forradalmak és a kommunizmus egyik vezéralakja, aki mint népbiztos és vörös hadseregarancsnok Siófokon, a balatoni fürdőhelyen, őrjögő tivornyáinak színhelyén napoleoni pózban jelentette egyszer ki kíséretének: «Volt a forradalomnak egy olyan periódusa, amikor megkoronáztathattam volna magam királlyá. És gondolkoztam is róla, hogy vajjon nem volna-e a forradalomnak érdekében való, ha megkoronáztatnám magam».

A munkásság így megtanulhatta, hogy egyik forradalmi vezére «királyi koronára vágyó, boldogtalan, önmagába szerelmes Napoleonkarikatura, akinek igazán mindegy, hogy kik járnak szabadon és kik vannak becsukva, akinek nem fontos az eszme, aki a legcinikusabb konjunktúra-figura az egész magyar munkásmozgalomban, szegény beteg, nagyzási mániában szenvedő örült, aki még mindig a saját koronázása ünneplésére készül s most a bolsevizmust ítéli olyannak, amely őt trónra emelheti». (Az Ember 1920 júl. 18 és 25.)

Mindez azonban hangsúlyozottan csak egyes emberek, Kun, Pogány stb. ellen irányul. A Világosság-csoport tagjai egyébként annyira közel vannak Moszkvához, hogy ismételten is kísérletet tesznek a megegyezésre.

1920 május 10-én a Bécsben tartózkodó kommunisták azzal a céllal jöttek össze, hogy megalakítják a külön magyar kommunista-pártot, — eddig ugyanis csak mint az osztrák kommunistapárt tagjai szerepeltek, — mivel «megelégtették a szájkodást, ökölmutogatást, az antanthoz való sikertelen panaszjárást». Az értekezletet Landler volt népbiztos nyitotta meg, éles támadást intézve Böhm, Garbai és Garami ellen, őket vádolván meg, hogy elárulták a proletariátust és azt két részre szakították. A heves támadásra Garbai azonnal válaszolt békéltető, csitító hangon. Egy vele szimpatizálónak szavai szerint «nála utólérhetetlen nyugodtsággal, mély meggyőződéssel, férfias őszinteséggel és nagy meggondolással, mély tudásból fakadó beszédében a céltalan vérontás- és erőszakmentes harc álláspontját ajánlotta». A határozat kimondását el is halasztják egy hétre, akkor azonban a döntés a kommunistákra lesz kedvező.

Valóban nem a szocialistákon, hanem a Moszkva hatalmát hátuk mögött érző kommunisták gögjén múltott, hogy a megegyezés kísérlete hajótörést szenvedett. A munkásság mindvégig kívül állott ezen a torzsalkodáson. Ez kitűnt akkor is, amidőn minden előfeltétel megvolt már, hogy Északmagyarország szélesebb tömegei is belesodródjanak lassanként a személyeskedő harcba.

A diktatúra bukása után számos emigráns menekül a Felvidékre és a városok magyar munkásai közt vezetőszerpet követelnek. A cseh hatóságoktól szíves fogadtatásban részesülnek, ők pedig a vendégszeretetet meg is hálálják. Minden igyekecsükkel azon vannak, hogy a magyar munkásság előtt régi hazájukat mennél gyűlöletesebb színben tüntessék fel és ezzel elszakítva a régi érzelmi kötelékeket, új államuk hűséges alattvalóivá tegyék. Ez a működésük az ország új urainak teljes megelégedésével találkozik, a társadalmi rend felforgatását célzó izgatásuk azonban — ami miatt hazuról is kénytelenek voltak elmenekülni — már kevésbé, különösen midőn ez az izgatás hamarosan a szovjet-rendszer propagálására tér át. Azok, akik a cseh hatóságok által megszabott vonalat túllépték, kezdtek alkalmatlan idegenek lenni.

A cseh kormányzatot kellemetlen helyzetéből Göndör szabadította ki. A Magyarország iránt ellenségesen befolyásolt proletariátus ugyanis Göndör előtt alkalmas társadalmi rétegnek látszott arra, hogy heti riportlapját körében elterjessze és így olvasóközönségévé tegye. Mint-hogy a csehek 1918 után megjelent magyar könyvet csak kivételesen engednek behozni az anyaországból, újságot pedig egyáltalán nem, Göndör jóindulatuk és azon engedélyük biztosítása végett, hogy Bécsben megjelenő lapját akadály nélkül behozhassa és szabadon terjeszthesse, a kellemetlenné lett emigránsok ártalmatlanná tételére vállalkozik. Lapjában vádaskodik és denúciál. Kijelenti (máj. 9.), hogy a bolsevik emigránsok a magyar kormány megfizetett ügynökei, akik csak azért izgatnak Moszkva érdekében, hogy ezáltal felfordulást idézzenek elő s lehetővé tegyék a magyar sereg bevonulását.

Ez alkalmas ürügy, hogy a cseh kormány, amely nem ura a helyzetnek és egyébként is kímélni akarja munkásságának érzékenységet, statáriumot hirdessen, összefogdossa a világforradalmat propagáló agitátorokat és mint «Horthy-ügynököket» börtönbe vesse vagy a magyar határra toloncolja őket. Ezzel megszabadul a kellemetlenkedő idegektől s amellet országának közvéleménye előtt is tisztán áll; azt mondhatja ugyanis, hogy nem emigránsokat, hanem egy idegen hatalom bérenceit utasította ki, a magyar kormány ellen pedig ismét vádat emelhet, hogy erőszakos eszközökkel zavarja szomszédjának belső békéjét.

Göndörnek ezt a tevékenységét, valamint üzletes indító okait sietve leplezi le a kommunista «Proletárban» Pogány József és óva inti a magyar munkásokat «Az Ember» olvasásától: «Az üzlet üzlet: ez a szenzációs sajtó életelve, Az Ember üzlete pedig az, hogy hetenként egyszer — miközben a fehér terror gyilkosságait is szóvá teszi — denunciólja a vöröseket. A csehszlovák kormány hálás is ezért. Haláját — legalább a nyilvánosság előtt — nem készpénzben, hanem a szabadterjesztés ropogós cseh koronáiban rója le».

A felvidéki magyar munkásság, a tulajdonképen érdekelt fél nem avatkozik sem abba a küzdelembe, amelyet állítólagos vezérei az azonnali vagy csak bizonyos idő múlva bekövetkező diktatúrának gyakorlása felől folytatnak a világ előtt, de amely mögött tulajdonképen — miként a két küzdő fél a vita hevében elszólta magát — egyéni érdekek lappangtak, sem pedig a személyeskedő polémiákba.

Ez a munkástömeg, miután a hónapokig elnézett bolsevik agitáció beléje verte, hogy a világforradalom már csak percek kérdése, ezt a forradalmat, ennek a fölszabadító seregnek a megjelenését várja. Felfogásában és hangulatában változás csak akkor következik be, midőn az orosz offenzíva kudarca rákényszeríti a cseh szocialista pártot arra, hogy maga igyekezzék a bolsevik kinövéseket lenyesegetni és a felvidéki munkásmozgalom fejlődését jobbfelé kormányozni. A magyar emigráció szociáldemokrata tagjai, Kunfi és társai még azt sem tudták elérni, hogy ez a változás az ő vezetésük alatt menjen végbe. Személyi torzsalkodásaik miatt nincs erre idejük, sem komoly szándékuk. A magyar munkásoknak még a kijózanító felvilágosítást sem tudták megadni.

A kommunisták és a szocialisták csoportja tehát nemcsak Magyarország iránti ellenszenvből dolgozott együtt a bojkott érdekében. Végső célkitűzéseik is annyira azonosak, hogy minden túlzás nélkül tekinthetjük a két csoportot egymásba olvadó áramlatoknak. Garami az egyetlen, aki a szó való értelmében, szociáldemokrata különállást foglal el, de a bojkott érdekében kifejtett működésével a magyar kormány iránt érzett gyűlölete őt is magával ragadja az áradatba.

Annál inkább beleolvadnak ebbe az oroszbarát világforradalmi áramlatba az úgynevezett polgári radikálisok. A Bécsi Magyar Újság és írógárdájának kommunista kapcsolataira már rámutattunk, a radikálisok vezére, Jászi Oszkár és hűséges inasa, Szende Pál, a Károlyi-

kormány pénzügyminisztere pedig eléggé bizonyosságát adták felfogásuknak azzal, hogy az orosz offenzíva idején a «Világosságba» írták cikkeiket. A volt népbiztosok társaságában igazán már csak egy-két, még öntudatos polgár-korszakukból megőrzött és most is hajtogatott demokratikus szövegük figyelmeztet bennünket arra, hogy valamikor a polgárság reprezentánsainak nevezték magukat.

Az orosz előnyomuláshoz és győzelemhez fűzött remény azt a szerepet játszotta tehát eddig az emigráció életében, mint amelyet a mágnes jelent az acélforgácsoknál. Amint megszűnik a mágnes vonzóereje, abban a pillanatban végbemegy az új csoportosulás. Bámulatos rövid idő alatt, ami csak azért nem meglepő, mert ezek az emberek hozzászoktattak bennünket, hogy ne csodálkozzunk legmerészebb nézetváltozásaikon se.

A hatás kettősirányú. Egyrészt megszűnik a szocialisták és kommunisták közötti együttérzés s közöttük egyre mélyül szakadék keletkezik, másrészt a polgári emigránsok elkülönülnek a szocialistáktól és ismét a régi kopott mezt öltik magukra, azaz az eddigi összeolvadó kettős áramlat helyett három csoport alakul ki.

Kunfi és társai most már, hogy Moszkva felől nincs mit várniok, a kommunistákat nemcsak személy szerint támadják, hanem azoknak a proletárdiktatúra alatti eljárását és magatartását is kritizálják. Böhm Vilmos, Károlyinak írógépügynökből lett hadügyminisztere, majd a vörös hadsereg főparancsnoka, hozzá mer kezdeni emlékiratainak megszerkesztéséhez, hogy «Két forradalom tüzeiben» címmel leleplezze a kommunistákat, akik vesztegetéssel készítették elő a proletárdiktatúra kikiáltását. Sőt egyre inkább visszatérnek a szociáldemokráciához is, noha magukat független szocialistáknak nevezik. Csatlakoznak a «baloldali szocialisták internationaléjához», amely a II. és III. internationale között foglal helyet. E «forradalmi szocialisták» vagy «két és felesek» internationaléjának végrehajtóbizottságában Crispian, Ledebour, Longuet, Walhead és a bécsi Adler mellett helyet kap Kunfi is.

3. A Jászi-programm.

Az emigráció főcélja az orosz hadsereg kudarca után is változatlanul a diadalmas hazatérés, azaz az otthoni kormány elkergetése és a vezető állások visszaszerzése marad. Azzal tisztában vannak, hogy saját erejükből annál kevésbé érhetik el ezt a célt, minél inkább nyeri vissza az ország a békekötés után nyugalmit. Az orosz segítség helyett más, közelebbi támogatót keresnek.

Ezeket a néha titkos, de legtöbbször nyílt segítőtársakat meg is találják a Magyarországgal szomszédos államok: Csehszlovákia, Jugoszlávia, Románia kormányainál. Ezek a kormányok nem munkáspártiak, hanem kimondottan polgáriak s így az utat is hozzájuk csak demokráciát emlegető programnak a hirdetője mutathatja meg.

Ezt a lélektani pillanatot használja ki a radikális emigránsok vezére, Jászi Oszkár, hogy egyszerre az emigrációs mozgalom közép-pontjába lépjen.

1920 őszén már megjelenik «Magyar kálvária, magyar feltámadás» című könyve, az emigráció új orientációjának ez az elméleti alapvetése, amely előkészítette és lehetővé tette az emigrációnak az új útra lépését.

Jászi óvatosan, nem rendszeres programmban tárja az emigráció elé a teendőket, hanem a forradalom történetének, a multnak irányzatos elmondásával tüzi ki a célokat, amelyek így a történeti eseményekből levont tanulságoknak látszanak. Ezzel az ügyes fogással jelentős mértékben növeli fejtegetéseinek meggyőző hatását, amellet látszólag pártatlan, elfogulatlan szemlélőnek tűnik fel és szinte észrevétlenül szuggerralja bele az emigránsokba : hol és mit vétettek forradalmár korukban és hasonló ballépés megakadályozására mit kell tenniük a jövőben.

Minthogy szerinte a forradalom akkor bukott meg, amikor a munkásság egyedül magának követelt minden hatalmat, a jövő útját a munkásoknak és a parasztoknak az igazi intelligencia — azaz az emigránsok — vezetése alatti összefogása jelezheti ; Magyarországnak egyedüli szabadulását csak ennek az októberi programnak a megvalósulása jelentheti. Ez a program és az annak életrehívását megkísérlő októberi forradalom, a könyv előadása szerint, nem egyes emberek műve, hanem a magyar nép lelkében fogamzott meg és elmaradhatatlan történelmi szükségszerűség volt. Ez az utóbbi beállítás nagyon megnyugtató az emigrációra, hiszen ennek az előadásnak az elfogadásával senkinek sem kell többé esetleges lelkiismeretfurdalásokat éreznie, mindenki nyugodtan abszolválhatja önmagát. Érthető, hogy az emigráció oly nagy hozsannával fogadta a könyvet.

Noha így, Jászi szerint, a «demokratikusnak» nevezett októberi forradalom célkitűzéseit kell az emigrációnak megvalósítania, a könyv az orosz orientációval nem szakít véglegesen. A magyar proletárdiktatúra módszereit elítéli ugyan — az ellenkezőjét a teljes sikertelenség után ő sem teheti meg — az oroszországi bolsevizmust azonban, mint az európai kontinens regenerációjára törő ideális áramlatot értékeli és Lenin nagy szerepéről csak a legmélyebb hódolattal emlékezik meg. A bolsevikieket csak arra kéri, hogy programjukat ne az eddigi eszközökkel próbálják megvalósítani, mert ez nem lehetséges, hanem jöjjenek az általa megmutatott úton ; azon is eljutnak az emberileg elérhető céljaikhoz. Az ő útja pedig a munkásság negyedik internacionáléjához vezet, «a szabadság, a demokrácia és a szövetkezeti szocializmus jegyében».

Ez a röpirat ily módon az emigráns gondolkozás központjába az októberi demokráciát helyezi, azon nem palástolt reménykedéssel, hogy annak a vörös orientáció minden hívét megnyerheti. Az októberi program megvalósíthatásának módjáról még nem szól, a Magyarországot környező államok felhasználását, segítségülhívását még nem említi meg. Csak sztratégiai tervet ad, a taktikai eljárás megállapítását későbbre

hagyja. Ezt a munkát Jászi a könyv megjelenése, az előkészítés után végzi el a Bécsi Magyar Újságban megjelent hírlapi cikkeiben.

Az érintkezést, az összekapcsolódást az emigráció és az utódállamok között ugyanis az emigrációnak ez a napilapja teszi lehetővé. A Bécsi Magyar Újság már eddig is sok szívességet tett a kiesntent államok kormányainak. Amellett, hogy a magyar kormányt állandóan hevesen támadta, őrizkedett minden kísérlettől, hogy az utódállamok belviszonyai felett kritikát gyakoroljon. Ezzel már megszerezte magának a kiesntent jóindulatát, másik lépésével pedig, hogy ez államok vezető politikusai véleményeinek közlésére a legnagyobb készséggel adott teret, értékes szövetségesnek bizonyult.

Ugyanakkor, amidőn az utódállamok magyarsága hallatlan igazságtalanságokat volt kénytelen elszenvedni, amikor tízezerrel tették földönfutókká legjobbjaikat, vették el vagyonát, iskoláit, a Bécsi Magyar Újság egyre-másra hozta a kiesntent-politikusok hetvenkedő nyilatkozatait és a működésüket dicsőítő cikkeket. Tusar cseh miniszterelnököt vezércikkben magasztalta földreformjának keresztülviteléért, amelynek során a magyar birtokosok földjeit nevetséges váltságdíj mellett kobozta el. (1920 ápr. 28.) Magyarországról pedig Hodzsa csehszlovák miniszterrel mondatott elítélő bírálatot, vádolván, hogy ott nem tudnak kormányozni és megállapítván, hogy a «magyarságnak mindig az volt a baja, hogy nem tudott a hatalommal élni, hanem csak visszaélt vele». (ápr. 27.) A cseh nép erényeiről viszont a magyar újságolvasó, a kétségtelenül nem teljesen elfogulatlan Benes külügyminiszter szájából értesülhetett, még pedig a következő módon: «A csehek dolgoztak egész Ausztria helyett. Csehország, Morvaország és Szilézia feleslegén élőködött egész Ausztria, különösen Bécs közönte fényét és gazdagságát a csehek munkájának. A cseh nép 1850—1900 közt szelvész gyorsasággal vágtatott fel a civilizáció lépcsőfokain . . .» (1920 ápr. 15.)

A romániai magyarság sorsával is megbékülhetett ez az olvasó, mert hiszen Maniu, az erdélyi oláhok vezérférfia, a következő módon jellemezte azt: «A nemzeti és felekezeti kisebbségek sehol kiterjedtebb jogokban nem részesülnek, mint Romániában. A magyar hivatalos tényezők vádjai magyar tisztviselők és békés magyar polgárok elnyomásáról, bántalmazásáról, üldözéséről stb. nem felelnek meg a valóságnak. A valóság az, hogy Romániában, különösen Erdélyben és a Bánátban úgy a magyarok, mint minden nemzeti kisebbség, a legteljesebb egyéni, kulturális, felekezeti és politikai szabadságot élvezik. Nyelvöket szabadon használhatják, kulturájukat szabadon fejleszthetik és felekezeti önkormányzati jogaikat korlátlanul gyakorolják». (1920 máj. 6.) S ha netán az amerikai és anglikán pártatlan vizsgáló bizottságok jelentéseiből más derült ki, e rózsás képnek elriasztó ellentéte, akkor Avarescu miniszterelnök biztató ígéreteiből remélhette a gyors és örvendetes változást: «A magyar társadalmi osztályok rövidesen megtalálhatják elhelyezkedésüket, fejlődésük legteljesebb szabadságát az új román

államban, a legliberálisabb törvények védelme alatt, anélkül, hogy a fajukhoz és nyelvükhöz való ragaszkodás a legcsekélyebb mértékben is csorbát szenvedne». (1920 máj. 18.)

Ez a pár szemelvény is mutatja, hogy a Bécsi Magyar Újság kommunista multú hírlapírói tudtak különbséget tenni polgári kormányok között. A magyar kormány támadásával egyidejűleg az utódállamok iránt nagy megértést tanúsítanak, csakhogy a lap elterjedését ezek kormányaitól kieszközölhessék.

Üzletes felfogás vezette tollukat, és törekvéseiket teljes siker is kísérte. Az utódállamok kormányai nemcsak nem gördítenek akadályt a lap terjesztése elé, hanem még elő is mozdítják. Hogyne tennék, amikor a magyar lakosságot a legnagyobb mértékben befolyásolhatja, ha naponta anyanyelvén írott olyan lap kerül kezébe, amely a magyar kormány vehemens támadása mellett még azt a csekély kritikát sem gyakorolja az utódállamok kormányaival szemben, melyet a csehül, románul vagy szerbül megjelenő napilapok is kötelességüknek tartanak, csakhogy tárgyilagosságuk látszatát fenntarthassák.

A Bécsi Magyar Újságot ez a következetes politikai állásfoglalás, tartózkodás minden kritikától, sőt a legmelegebb dicsérete mindenkor minden kisantant-kormányzási ténykedésnek, alkalmas orgánummá avatja Jászi számára, hogy általa könyvének téziseit hatékony módon propagálja és azokat az életbe is átvigye. A kisentent által szívesen fogadott lapban ugyanis a siker nagyobb reményével fejtegetheti elveit, mint bárhol másutt. Kitaposott, széles útra lép tehát, amikor programját ily módon akarja megvalósítani. De jól jár a kisentent is, mert fáradhatatlan és jótollú magasztalót nyert Jászival. Így lesz Jászi a Bécsi Magyar Újság legszorgalmasabb cikkírója és szellemének irányítója. 1920 szept. 2-án jelenik meg tollából az első nyilatkozat, dec. 15-én az első cikk, hogy azt az unalomig ismételt cikkeknek végefogyhatatlan sora kövesse.

Ezekben a cikkekben bontakozik ki egyre kevésbé félreérthetően az a politikai koncepció, amely az emigráció és a kisantant szoros együttműködését hangsúlyozza.

Egész rendszer ez a koncepció, logikusan is van felépítve: csupán valamennyi kiindulópontja téves, rosszakaratú. A helyzetet, a meglevőt, ugyanis nem látja úgy, mint amilyen az a valóságban, hanem olyannak tünteti föl, amely az ő törekvéseinek a legmegfelelőbb. Hiába cáfolja meg az élet naponta ezt a téves felfogást, Jászi változatlanul kitart eredeti álláspontja mellett. Nem mintha nem érezné és nem tudná, hogy téved; a beismerés azonban egyszersmindenkorra végetvetne számára minden érvényesülési lehetőségnek. Minthogy pedig előtte ez a személyi szempont az egyedül irányadó és döntő, szó sem lehet nála elfogulatlanságról, pártatlanságról. De azért a csalhatatlanság köpenyébe burkolózik és profétai magasságból szórja átkait az őt követni vonakodókra.

Alapfeltevése szerint 1920-ban nem a magyar nép igazi akarata nyilvánult meg a választások alkalmával, amikor az októberi forradalom eszméi megsemmisítő vereséget szenvedtek, hanem egy terrorisztikus eszközökkel dolgozó kisebbség érvényesítette a maga akarátát. Ez a kisebbség az a földbirtokos és polgári osztály, amely a forradalom előtt Magyarország ügyeit vezette s amelynek a választásokon a szavazók ismét kezébe adták azt a hatalmat, amelyet a forradalmak elvettek tőle. A magyar nép a választásokon azért nem követhette saját vágyait, mivel tulajdonképeni vezetője, az intelligencia az emigrációban él s így nem volt senki, aki eszméltette volna. Magyarország egy félhalotthoz hasonló, amelynek kioperálták agyvelejét — ez az emigráció — s amely ennél fogva csak néhány reflexmozgásra képes. Az érző, gondolkodó rész, azaz az emigránsok távoztával Magyarországon megszűnt minden szellemi élet. Nélkülük «Magyarország ma Európa legsötétebb, legelmaradottabb országa. Az utolsó Balkán Európában, olyan korban, amikor a régi Balkán kezd Európává válni. Magyarország maradék nélkül átvette a régi Macedónia szerepét». Ezen a tarthatatlan helyzeten, hogy a szerencsétlen magyar népet kizsákmányolói visszalökjék a középkorba, segíteni kell. Még pedig segíteni kell a magyar nép iránti részvétből és európai érdekekből is. A segítség módját csak ők, az emigránsok állapíthatják meg, hiszen ők — az agyvelő — képviselik az otthonmaradt magyar népet, amely nem ura akaratának.

A segítség módja a magyar vezetőréteg eltávolítása, ami hatalma alapjának megsemmisítésével érhető el. Amit «az októberi forradalom balszárnyának programja» tartalmazott, azt kell megvalósítani: «az agrárfeudalizmust és az uzsora-kapitalizmust kell megsemmisíteni», értvén ezeken a birtokos és polgári osztály kiirtását. A megsemmisítésnél «az orosz mintát kell követni», amelyet Lenin, «a zseniális forradalmár» mutatott meg azzal, hogy «összetörte a latifundiumokat.» Földbirtokreform néven éppen így kell a magyar birtokososztály vagyonát is szétosztani a nincstelenek között. A nagybirtoknak ezzel a kíméletlen kisajátításával egyszerre elérhető a régi vezetőosztály tönkretétele és az új, szervezetlen paraszti tömegek lekenyerezése.

Túláradó örömmel látja, hogy ezt a birtokelkobzást az utódállamok már meg is kezdték s a legnagyobb dicsérettel halmozza el Jugoszláviát és Romániát, ahol «két-három éven belül magja sem maradt a latifundiumoknak».

A birtokososztály tönkretételével párhuzamosan halad a kapitalizmus megdöntése. Erről a kérdésről nem szól bővebben, egyrészt mert főellenségét érzelmileg a birtokosokban látja, másrészt, mivel felfogásának előadásával nem akar kommunista színben tűnni fel. Felfogását azonban következő szavai is elárulják, még ha nem is ismernők az orosz forradalomról zengő dicséreteit: «A nagyarányú földbirtokreform az ipari munkabéreknek is gyors emelkedését jelenti, — tehát a leghatékonyabb munkásszociálpolitikát is. Csakis a reális munkabér emelkedő

tendenciája mellett lehet szó komoly szociálpolitikáról, vagyis olyanról, mely a tőke kizsákmányolási hajlandóságait visszaszorítja s fokozatosan meg is szünteti a *köztársasági gyár* kivívásával».

Az így elpusztított vezető osztályok helyett «a népies energiák szakszervezeti és szövetkezeti szervezésével» fogják majd ők, az emigránsok az intelligencia vezetésének címén a parasztságot és a munkásságot kormányozni. Ezt az állapotot nevezi Jászi igazi demokráciának, ennek az elérése törekvéseinek célpontja. Tán mondanunk sem kell, hogy ez a «demokratikus paraszti és munkás Magyarország csak köztársaság lehet» éspedig az egyedül legalkalmasabb ember, Károlyi Mihály elnöke alatt.

Ez a magyar köztársaság harmónikusan beleilleszkedne a közép-európai államok kisentent jellegű csoportosulásába. Ezen a ponton kapcsolja be Jászi a maga törekvéseit a Magyarországot környező államok, főleg Csehszlovákia politikájába. A három utódállam ugyanis féltékenyen őrökdi, hogy háborítatlanul eméssze azokat az óriási területeket, amelyeket a trianoni béke juttatott neki. Ezt az óhajtott zavartalan békét és a nyugalomnak a biztosítását ígérte a Jászi-féle «demokratikus köztársaság», hiszen az emigránsok számtalanszor leszögezték, hogy az elszakított magyarság törödjék bele az úgyis megváltoztathatatlan állapotokba, hagyjon fel az anyaország felé gravitáló minden törekvéssel és ha szervezkedik is, akkor ezt «pacifista, demokratikus, kulturális és gazdasági alapokon» tegye. (Pl. Bécsi Magyar Ujság 1922 márc. 9.)

Az emigráció uralomra kerülése már ezért is örvendetes jelenség volna az utódállamok számára. Jászi azonban a kisentent spiritus rectora, Benes cseh külügyminiszter részére még nagyobb előnyöket is ígér: Magyarországnak a kisententba való belépését.

Ismeretes, hogy a monarchia helyébe Csehország az első perctől fogva a dunai államok konföderációját akarta állítani. Ezen, ma is fel-fel tűnő kísérletezés szerint, gazdasági egységgé lenne a Habsburg-monarchiánál sokkal nagyobb terület, amelyben a vezérszerepet Csehország vinné. Egységes külpolitikai szolgálatába állana Középeurópa gazdasági és katonai ereje, úgyhogy Csehország ezzel az erővel háta mögött, döntő módon tudna beleszólni Európa sorsának intézésébe is. Miként maga Jászi írta, «a kisentent végleges megszilárdulása és kiegészülése az osztrák köztársasággal, valamint egy újjáalakult magyar demokratikus köztársasággal, egy olyan konstellációt jelentene Középeurópában, mely előbb-utóbb a nyugati imperializmusok kiküszöbölését eredményezné a dunai népek életéből».

(Folyt. köv.)

Mályusz Elemér.